

Kinas sterke mann

Notat mai 2020

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Innhold

Hvem er Xi Jinping?	3
Xi tar tøylene.....	5
All makt til denne mann	11
Media skal tjene Partiet.....	15
Den kinesiske drømmen	17
Epilog	19

Arbeidet med dette notatet er inspirert av den franske dokumentaren *Kinas sterke mann*, som jeg så på NRK på senvinteren.¹ Den gjorde et meget sterkt inntrykk. Jeg fikk ordnet med å skrive ut alt som der ble sagt. Leste det grundig. Så fikk jeg tak i to bøker som ble nøye studert, *Inside the Mind of Xi Jinping*, av François Bougon, som er journalist i Le Monde, og *China Tomorrow. Democracy or Dictatorship*, av Jean-Pierre Cabestan, som er professor i statsvitenskap ved Hong Kong Baptist University. Både François Bougon og Jean-Pierre Cabestan var sentrale i den nevnte TV-dokumentaren. Under arbeidet har jeg selvsagt gjort bruk av ytterligere kilder.

¹ Takk til Per-Christian Endsjø, Haakon Hjelde, Max-Emil Mohn King, Lorents Lorentsen, Kjell Stenstadvold og Carsten Tank-Nielsen for kommentarer og innspill. Ansvar for gjenværende feil og mangler er mitt alene.

Kinas sterke mann

OL i Beijing i august 2008 var en skikkelig suksess. Mange forurensende fabrikker i omegn ble stengt ned noen uker i forveien, så luften var bedre enn vanlig. Solen skinte. En hel verden lot seg imponere av et prikkfritt arrangement.

Lekene ble åpnet med et sitat fra Konfucius' samtaler (eller *analekter*):

“For en glede å ønske venner fra langveis fra velkomne”.

Minner litt om vår egen Bjørnstjerne Bjørnsons, “Du er en fremmed, vær velkommen!”

Slagordet til lekene, “One World, One Dream”, ble gjerne utdypet på denne måten: “I den olympiske ånd skal vi i fellesskap bygge en bedre fremtid for menneskeheten.”

Som nyslått generalsekretær for Det kinesiske kommunistpartiet (CCP) fire år senere skulle Xi Jinping legge frem sin egen “Chinese Dream”. En fornyelse av Midten Rike gjennom promotering av Kinas egne verdier og tradisjoner. Smelte sammen Konfucius og Mao.

Klokken åtte på den åttende dagen i den åttende måneden i 2008, ble De olympiske leker åpnet. Med åtte som lykketall i Kina kunne det ikke gå annet enn godt for vertskapet. Hvilket det da også gjorde. Kina vant flest gullmedaljer. Da fikk det ikke hjelpe at USA alt i alt vant flest medaljer.

Tre generasjoner med ledere på ærestribunen hadde ærerike dager å se frem til. Daværende toppleder, Hu Jintao – Kinas president fra 2003 til 2013 – satt der. Det gjorde også Jiang Zemin, Kinas president de foregående ti årene. Samt Xi Jinping, nylig utpekt som visepresident i Folkerepublikken Kina. Klar til å ta over etter Hu Jintao som landets president i mars 2013, for nye ti år. Xi hadde dessuten hatt ansvaret for de omfattende forberedelsene til lekene.

Hu Jintao var ikke bare Kinas president. Han var også generalsekretær for CCP og leder for Militærkommisjonen. Det ligger mer makt i disse to siste postene enn i embetet som landets president.

Deng Xiaoping – arvtager etter Mao Zedong og Kinas ubestridte leder fra slutten av 1970-tallet – hadde bare hatt én av disse tre posisjonene, som leder for Militærkommisjonen. Tidlig på 1990-tallet, da Jiang tok over, besluttet Deng at de tre posisjonene skulle samles på én hånd.

Med betegnelsen “core leader” for Kina, som Deng gav ham, ble Jiang bedre i stand til å utøve det lederskapet situasjonen tilsa. Denne tradisjonen har Kina holdt fast på. En annen tradisjon, nemlig at man skal gi seg etter to ganger fem år på toppen, ser imidlertid ut til å ha gått fløyten. Mer om dette senere.

Den 24. august 2008 – klokken åtte igjen så klart – fant avslutningsseremonien for OL sted. Vel tre uker senere, den 15. september 2008, ble den tredje største investeringsbanken i USA slått konkurs. Finanskrisen var i gang. Denne krisen, skulle det vise seg, ble håndtert langt bedre av Kina enn av Vesten.

Med to solide seire – OL i Beijing og håndteringen av en finanskrisen som var “Made in America” – fremstod Kina med en ganske annen tyngde. Deng Xiaopings mantra om å holde en lav profil, arbeide i det stille og ikke ta lederskap internasjonalt – var ikke tiden nå kommet for å ta denne politikken opp til revisjon? Hu Jintao ante vel poenget. Xi Jinping tok det.

Hvem er Xi Jinping?

Xi Jinping kom til verden sommeren 1953. Faren, Xi Zhongxun, hadde vært Maos våpendrager under revolusjonen og kjente formannen godt. Xi Jinping var det man kalte en “rød prins” – barn av første generasjons revolusjonære. Gamle Xi drev det langt – til å bli visestatsminister under Zhou Enlai.

Men så rammer ulykken. I 1962 blir faren blir anklaget av Mao for å konspirere mot Partiet. Den store utrenskning som kuliminerte med Kulturrevolusjonen, var i gang. Xis far ble slått og måtte øve selvkritikk på massemøter. Forvist. Og også satt i fengsel. Først i 1975 ble han løslatt, og i 1979 rehabilitert av Deng.

Xi måtte fordømme sin egen far og ble også selv utsatt for vold av rødegardistene. For å overleve måtte Xi vise at han var en god “sønn av Mao” – mer revolusjonær enn andre. Derfor studerte han Maos taler nøye.

Det er lett å tro at Xi, på grunn av den brutale og urettferdige behandlingen han og hans familie ble utsatt for, skulle vende seg mot Partiet i bitterhet. Men det gjorde han ikke.

I stedet vendte han seg til Mao. Studerte hans tanker.

Yu Jie, forfatter og demokratiforkjemper, kristen, som kom seg til USA etter å ha vært fengslet og torturert i Kina, fremhever at Xi Jinping ikke ville ende opp som faren. “Mao Zedong ble forbildet hans”, sier Yu i dokumentaren “Kinas sterke mann”.

Femten år gammel ble Xi sendt ut på landet, i likhet med millioner av andre unge med utdannelse. Det harde livet på landsbygda ble ikke noe enklere av at han ble sett på som en fra eliten man kunne herse med. Sju lange år tok Xi del i de fattige bøndernes harde dagligliv. De gjorde som de fikk beskjed om. Ofte var behandlingen brutal.

Xi har solide kunnskaper om hvordan fattige kinesere på landet lever. Erfaring fra denne tiden gir Xi legitimitet. Begrepet “den gule jord” har stor symbolsk mening i Kina. Det er et begrep Xi med rette kan anvende. Hvilket han ofte gjør i sine taler. Xi sammenfatter selv sine erfaringer slik:

“Da jeg kom til ‘den gule jord’ som 15-åring, var jeg redd og motløs. Da jeg dro derfra som 22-åring, var mitt livsmål klart, og jeg var full av selvtillit.”²

Han var 22 år gammel og hadde én ambisjon: En karriere i politikken. Medbringende en kullsvier tro på Maos lære og på Partiets sentrale rolle. Eller som journalisten François Bougon fra avisen *Le Monde* sier i sin dyptpløyende biografi om dagens toppleder i Kina:

“Xi deeply believes that the return to original Maoism is the only way to save China’s future.”³

Ikke det at Mao ikke gjorde feil. “Syv ting rett og tre ting feil”, som dommen til Deng over Mao i ettertid lød. Samme dommen som Mao i sin tid felte over Stalin. Helt uspesifisert. Hvilket gir rom for tolkninger. For Xi er det Maos lære som står seg. Hans eksesser som Det store spranget fremover og Kulturrevolusjonen er ikke noe å ta etter. Men at alt hører Partiet til – og at alle må underkaste seg lederskapet til Partiet – er like sentralt. Som det heter på avslutningen av CCPs nittende nasjonale kongress i oktober 2017:

“Party, government, military, civilian, and academic; east, west, south, north, and center, the Party leads everything.”⁴

² Avsnittet her er hentet fra <https://tv.nrk.no/program/KOID24008918>

³ François Bougon, *Inside the Mind of Xi Jinping*, Hurst & Company, London, 2018, side 62.

⁴ <https://thediplomat.com/2019/07/xi-jinping-continues-his-quest-for-absolute-party-control/>

Xi tar tøylene

Det heter seg at høsten 2007 fant det sted en rådgivende avstemning blant de vel to hundre faste medlemmene i Sentralkomiteen i CCP. “Heter seg?” Ja, verden for øvrig, den vanlige kineser inkludert, har ikke innsyn i hvordan Partiet fungerer. Verdens største hemmelig selskap.⁵

Avstemningen gjaldt hvem som skulle overta som generalsekretær for Partiet når Hu Jintaos periode løp ut om fem år. Den gikk i Xis favør. Konkurrenten Li Keqiang som kom fra samme fraksjon i Partiet som den sittende Hu Jintao, nådde ikke opp. To på hverandre følgende toppledere fra samme fraksjon innen Partiet ble for mye for de andre. Når i tillegg Xi hadde et perfekt rulleblad for toppjobben – han kunne sin Mao og sin Marx, hadde godt med møkk under neglene, var en “rød prins”, noe som nå gav autoritet var en klar fordel, og i tillegg fremstod som en mann med en rolig fremtreden, uten sterke synspunkter, en mann de eldre i Partiet så for seg at de kunne veilede – var valget egentlig temmelig enkelt.

Nicholas Kristof, den høyt aktede kommentatoren i New York Times og avisens tidligere korrespondent i Beijing, så for seg at den nye lederen i Kina ville gå foran med økonomiske reformer “...and probably some political easing as well.” At fredsprisvinner Liu Xiaobo skulle bli løslatt fra fengsel, mente Kristof kunne ligge i kortene. På begge disse punktene tok han kapittalt feil. Richard McGregor, som er tilnyttet Lowy Institute i Australia, fremholder hvor lett det å blande sammen hva man synes bør skje i Kina, med hva Partiet har på tapetet.⁶

Også mange kinesere trodde de ville få en reformvennlig leder. Var ikke Xi gift med den sjarmerende og på det tidspunktet mer enn ham berømte sangerinnen fra Folkets frigjøringshær, Peng Liyuan? Borget ikke det for en folkelig og kultivert leder? Som Xia Ming, tidligere medlem av CCP, uttrykte det:

“Xi dyrket et progressivt, liberalt image som forførte befolkningen.”⁷

Linjen Hu Jintao hadde slått inn på, der hans signaturprosjekt var utviklingen av et harmonisk samfunn, vakkert i tråd med læren til Konfucius, ville vel fortsette også under Xi? Samt Hus forsikring til sine omgivelser at Kinas vekst og fremgang ikke var noe å frykte?

⁵ Som professor Jean-Pierre Cabestan skriver på side 22 i boken *China Tomorrow. Democracy or Dictatorship*,

“It could well be said that the CCP is the world’s largest secret society, one that operates according to its own rules, placing itself outside, and often above, the law.”

⁶ Side 14 i *Xi Jinping: The Backlash*, av Richard McGregor, Lowy Institute, 2019. Julius Caesar har formulert dette poenger mer generelt: “Men freely believe that which they desire.”

⁷ Avsnittet her er hentet fra <https://tv.nrk.no/program/KOID24008918>

BOKS 1: EN MARKANT OG STERK PERSONLIGHET

Xi har en naturlig autoritet – “he radiates incredible strengths”. Han har en ro og selvsikkerhet som bare “røde prinser” fra eliten naturlig er utstyrt med.

Xi trenger ikke heve stemmen i møter. Han utstråler en naturlig karisma. Han uttrykker seg på en avslappet måte – helt ulik Hu Jintaos kalde og byråkratiske fremtoning.

Lee Kuan Yew – Singapores grunnlegger må vi kunne si – møtte Xi i 2007, like etter at han var valgt inn i Politbyrået. Kinas fremtidige president gjorde et sterkt inntrykk på Lee:

“He has his own mind, he has experienced much, and gone through many a difficult period. He spent seven years in the countryside, then eighteen years in Fujian and Zhejiang provinces, before going to Shanghai. I would put him in Nelson Mandela’s class of people. A person with enormous emotional stability who does not allow his personal misfortunes or sufferings to affect his judgment.”⁸

Jean-Pierre Raffarin, Frankrikes statsminister fra 2002 til 2005 samstemmer,

“Når Xi Jinping er i FN, synes det. Når han reiser til Afrika, følger alle med. Han har en stor leders tiltrekningskraft.”⁹

“Peaceful rise” var et slagord Hu tok i bruk, basert på nøye studier i Kina om hvordan det kan gå når en fremvoksende makt fremstår som en trussel mot den eksisterende stormakten. Det gjelder å unngå det som kalles Thucydides felle, etter den greske generalen og historikeren Thucydides som studerte hvordan konflikten mellom Sparta og Athen i det femte århundre f. Kr. utviklet seg. Nemlig til krig mellom den etablerte og den fremstormende staten.¹⁰ Etter en tid fant Hu uttrykket “Peaceful rise” litt vel provoserende. Og gikk i stedet over til å bruke det mer avvæpnende uttrykket “Peaceful development”.

⁸ Denne boksen trekker på side 16 og 17 i Bougons bok. Sitatet her er fra side 17.

⁹ Fra TV-programmet i fotnote 1.

¹⁰ Professor Graham Allison ved Harvard sammenfatter Thucydides’ innsikt slik:

“Note that Thucydides identified two key drivers of this dynamic: the rising power’s growing entitlement, sense of its importance, and demand for greater say and sway, on the one hand, and the fear, insecurity, and determination to defend the status quo this engenders in the established power, on the other.”

<https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/>

Men Xi ville det annerledes. Nå skulle det bli slutt på lefling med Vesten. Hu Jintao hadde vært altfor svak og ettergivende. Også Hus bruk av “internt demokrati” i Partiet, setter Xi en stopper for. Rådgivende avstemninger i Sentralkomiteen blir det slutt på. I stedet for hemmelig avstemninger velger Xi et system han har kontroll på, nemlig intervjuer og samtaler med andre når lederkabalene skal legges.

I juli 2012, noen måneder før Xi Jinping tar over som generalsekretær i CCP, begynner det som ble hetende “Document no. 9” å sirkulere blant den øverste ledelsen i Kina. Meningen var at dette dokumentet skulle være forbeholdt partiledelsen. Men en utro journalist så til at det ble lekket ut. Og må sone syv år i fengsel for det. Et meget klargjørende notat om hvilke tanker og planer Xi har for sitt Kina:¹¹

- Infiltrasjon fra fremmede makter må stanses.
- Kina må lære av Sovjetunionens oppløsning.
- Det ideologiske fundamentet for Partiet må styrkes kraftig.

Blant sentrale temaer som trekkes frem, og som det er forbudt å undervise om på universiteter og høyskoler, kan disse fem nevnes:

1. *Konstitusjonelt demokrati*, som dissidenter i Kina har arbeidet for, med utgangspunkt i Kinas egen konstitusjon av 1982, vil ikke Xi vite noe av. Maktfordelingsprinsippet, flerpartisystemet, frie valg, et uavhengig rettsvesen, samt at militærvesenet skal underlegges Staten og ikke Partiet, blir “ikke-temaer” både i media og som forskningsområder ved universiteter og høyskoler.
2. *Universelle verdier*, nemlig at det vestlige verdisystemet er hevet over tid og sted og over nasjoner og klasser, må avvises. Det er klare forskjeller mellom disse verdiene og de verdiene Kina går inn for. FNs Menneskerettighetserklæring er ikke noe for Kina. For Midtens Rike er det viktig at fortellingen om kinesiske verdier blir kjent og vinner frem i andre land.
3. Fremveksten av *det sivile samfunn* krever individuelle rettigheter, hvilket er, “... a proposition close to scandalous in the Party leader’s eyes”.¹² Videre vil et levende sivilt samfunn kunne utgjøre en fare for Partiet. Rollen som leder av massene på det lokale planet kan bli tatt over av andre.

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Document_Number_Nine

¹² Side 156 hos François Bougon 2019.

4. *Fri presse* kan ikke tillates, ganske enkelt fordi media er underlagt disiplinen til Partiet og har som sin fornemste oppgave å støtte opp under Partiets politikk.
5. *Historisk nihilisme*, som egentlig betyr et kritisk oppgjør med Kinas egen historie, er forbudt. Kritik av Mao er ikke lov. Å svekke Mao er å svekke Kina. For Xi Jinping er det viktig at Kinas ærerike historie fremstår som et harmonisk hele.

BOKS 2: SOVJETUNIONEN GÅR I OPPLØSNING

Det hele startet med Khrusjtsjovs oppgjør med Stalin på Det sovjetiske kommunistpartiets 20. partikongress i 1956. Ved således å kritisere Partiets egen historie ved en detronisering av dets leder i nesten 30 år, svekket han legitimiteten til Partiet. Et frø er sådd når landets toppleder kan kritisere den foregående.

Vel tyve år etter at Khrusjtsjov var blitt styrtet, ble Mikhail Gorbachev generalsekretær i Det sovjetiske kommunistpartiet. Nå ble det fart i sakene. Med sin nytenkning summert opp i de to ordene glasnost og perestrojka, skulle sovjeterne kaste av seg det tungrodde og ufrie systemet som det kommunistiske regimet egentlig var. Sovjetunionen skulle bevege seg klart i retning av de verdier og den styringsmodellen Vesten sto for. Det endte med knall og fall. Et mislykket kupp mot Gorbachev i august 1991 der Boris Jeltsin, president i sovjetrepublikken Russland, fremstod som redningsmannen. Men til en pris. Noen måneder senere trakk han Russland ut av Sovjetunionen, som dermed gikk sin oppløsning i møte. Og Gorbachev fremstod som den engelske kongen "Johan uten land" (som forble konge og hadde mye land).

Xi Jinping har ved mange anledninger pekt på Sovjetunionens endelikt; hvor unødvendig det egentlig var at arnestedet for fremveksten av kommunismen måtte gi tapt.

Unødvendig fordi Sovjet lot vestlige synsmåter trenge inn i landet. Lot vestlig propaganda få spillerom. Ved å undertegne Helsingfors-erklæringen i 1975, kunne dissidenter i Sovjet vise til at begrensningene i yttrings- og reise frihet stred mot prinsipper landet selv hadde stilt seg bak. Dette ble inspirasjon til dissidentbevegelser som Charta 77.

Unødvendig fordi det sovjetiske kommunistpartiet var større enn det kinesiske i dag i forhold til folketallet. Lederskapet i Partiet valgte feil retning for utviklingen. Og maktet ikke å håndtere den krevende situasjonen som oppstod. Var ikke hard nok i klypa.

Hva gjelder det siste punktet minnes jeg et seminar ved Fudan University i Shanghai tidlig på 2000-tallet. En gruppe med forretningsfolk pluss meg hadde gleden av å høre en kinesisk professor holde foredrag om Kinas økonomi. Professoren brukte en god del tid på Det store spranget fremover, Maos hårreisende prosjekt om å øke produksjon av industrivarer, særlig stål, så han i en jafs kunne ta innpå de rike landene i verden. Foredragsholderens egen forskning tydet på at 22 millioner kinesere mistet livet. I tillegg ble mange barn født med misdannelser på grunn av underernærte mødre.

I dagens Kina er det helt utenkelig at en professor forsker på slikt, enn si holder foredrag for et vestlig publikum om hva han finner. En kritisk vurdering av Kinas fortid skal Xi ha seg frabedt. Han forstår bedre enn sine forgjengere at det å ha kontroll på fortiden, er viktig for den som vil ha styring på fremtiden. Men et globalt lederskap tuftet på usannheter om egen fortid, hvor robust vil det være?

Den åpenhet jeg erfarte i Kina det første tiåret på 2000-tallet, ved samtaler, seminarer og i undervisningen, er nå helt borte. Erstattet med et stadig strammere og strengere regime for hva som er passende å si og passende å mene.

Sammenfatningsvis er farene Xi Jinpings Kina står overfor, etter Xi Jinpings vurderinger, de universelle verdiene og det liberale demokrati. Xi ser hen til Sovjetunionens oppløsning for en oppskrift for hvordan man *ikke* skal håndtere disse utfordringene.

Mens Khrusjtsjov tok ned Stalin, går Xi Jinping eksakt motsatt vei – rehabiliterer Mao. “Vi trodde vi skulle få en Gorbachev, men vi fikk en Putin”, som det ble sagt.

Men også vismannen Konfucius er på full fart tilbake i Kina. Hva kan det skyldes? Det har sammenheng med at Konfucius' verdier, som er rotfestet i kinesisk kultur, kan anvendes for å bevare stabiliteten i samfunnet, der den enkelte langt på vei forventes å tilpasse seg den helheten han eller hun er en del av.

For Xi gjelder det å fortelle den imponerende historien om Kina, der alt henger sammen. At dagens regime kan tufte sin eksistens på Konfucius så vel som på Mao gir grobunn for stolthet om de lange linjer i landet.

Men for dem som husker Maos “Kritisér Lin (Biao), kritisér Konfucius”-kampanje fra 1973, høres det hele temmelig selvmotsigende ut. Francois Bougon sier det slik¹³:

“The alliance between Confucianism and Marxism, which defies logic to an outside observer, is probably a means of compensating for the regime’s weakness.”

“How China rewrites the past to control the future”, The Economist, 15th August 2015.

Vesten er trusselen Kina står overfor og som Kina må demme opp for. Xi Jinping liker ganske enkelt ikke de verdiene vi står for og det styringssystemet vi har.

Vi må holde dialogen med Kina i gang og fortsette samarbeidet, sier professor Jean-Pierre Cabestan ved Hong Kong Baptist University, selv om Kinas ideologiske og imperiale ambisjoner stadig blir mer åpenbare. Vi må legge press på Kina i politiske, økonomiske og militære spørsmål der det er riktig. Professoren fremholder videre at et vennskapelig forhold til den kinesiske stat ganske enkelt ikke er mulig. Verdigrunnlaget er for ulikt vårt.

Når det gjelder tillit til den kinesiske stat har Jean-Pierre Cabestan dette å meddele:

¹³ *Inside the Mind of Xi Jinping*, by Francois Bougon, 2018, page 139.

“Let us not seek “trust” from a partner that fundamentally distrusts us, as it sees in democracy a threat to its own system. Let us instead protect our interests.”¹⁴

Vi må være mer årvåkne overfor kinesiske initiativ som Belt and Road Initiative (BRI) – hvis hensikt er å fange flest mulig land inn i Kinas sfære – og sette klare betingelser for vårt økonomiske samkvem med Kina. Ikke bare for å fremme egne verdier, men også for bedre å beskytte dem.

Nettopp denne årvåkenheten som professor Cabestan her etterlyser, er det vi nå ser tar form i form av EUs nye direktiver fra mars 2019 for forholdet til Midtens Rike, som har gått fra å være en strategisk partner til å bli en “systemic rival”.¹⁵

All makt til denne mann

Deng Xiaoping var helt klar på at en gjentakelse av enmannsveldet til Mao måtte man for all del unngå. Ved at Deng lot Jiang Zemin innta alle de tre sentrale posisjonene som generalsekretær for Partiet, leder av Militærkommisjonen og President for Kina, ble det viktig at den siste jobben hadde en åremålsbegrensning på to ganger fem år. I realiteten betød det at også de to første jobbene hadde samme begrensning, i det samme mann var forventet å skulle inneha alle tre stillingene.

Formelt sett var det imidlertid ingen begrensning på hvor lenge man kunne sitte som generalsekretær for Partiet. Hu Jintao var inne på tanken å få inn i statuttene for CCP en begrensning på to ganger fem år også her. Men det ble det ikke noe av. Presedens eller sedvane var vel så solid etablert at det vel var unødvendig, tenkte man kanskje.

På partikongressen i oktober 2017 ble “Xi Jinping Thought of Socialism with Chinese Characteristics in the New Era” besluttet tatt inn i Konstitusjonen til CCP. Dermed rykker Xi opp i klasse med Mao Zedong og Deng Xiaoping – bare de to har tidligere fått sine tanker og visjoner inn i konstitusjonen for Partiet mens de ennå var aktive ledere. Det har stor symbolverdi i Kina. For Xi betyr dette at hans syn får mer tyngde og at han selv får økt prestisje. Ja, når hans tanker er del av konstitusjonen, hvor lett blir det da å gå imot det Xi måtte mene?

¹⁴ Cabestan 2019, side 182. På siden foran sier han dette:

“Above all, we should avoid using the word “friendship” ... any expression including the idea (friends, friendly relations) is meant to disarm foreign partners facing Chinese government’s demands. Once such relations have been established, all negotiations become arduous, caught up in a web of obligations unfavorable to us and that we don’t need.”

¹⁵ <https://isdpeu/publication/china-and-the-eu-strategic-partners-no-more/>

China Daily skriver begeistret om endringen i Partiets konstitusjon,¹⁶

“... Xi’s thought reflects the high degree of consensus the Party has built around its leadership core...Given Xi’s – and now officially the Party’s – aspiration for a community of shared future for all mankind, there is no reason for the country to be “assertive” on the global stage as some in the West are speculating.”

“... aspiration for a community of shared future for all mankind ...”, høres besnærende og avvæpnende ut. Som følges opp med utsagnet om at Vestens spekulasjoner om at Kina vil bli “assertive” på det globale plan, er helt grunnløse. Men hva er det vi erfarer?

Obama får løfte av Xi om at “cyber-theft” fra kinesisk hold skal stanses. Men fortsetter. Kina lover at militære installasjoner i Sør-Kina-havet ikke er aktuelt. Men slike bygges som aldri før. Kina lover å åpne opp egne markeder for EU-lands investeringer. Men unnlater å gjøre det.

Ved avstemningen i Kinas nasjonalforsamling i mars 2018 ble regelen om at man bare kan gjenvelges én gang som landets president, strøket. Det betyr at Xi Jinping som etter sedvane skulle gå av som generalsekretær i Partiet høsten 2022, og som president, etter loven, for landet våren 2023, kan fortsette som Kinas ubestridte leder på ubestemt tid. Dengs opplegg med kollektivt lederskap og preg av demokrati i den forstand at et ryddig system for skifte av ledere ble etablert, var med ett forsvunnet.

Dette kom som et sjokk på mange. Hva vil fremtiden bringe med en ny Mao som leder for Midtens Rike? Ikke alle var like glade.

I slutten av februar 2018 la Li Datong, en anerkjent kinesisk journalist som bor i Beijing, ut et brev på WeChat. Det var stilet til delegatene fra Beijing til den kinesiske nasjonalforsamling som en ukes tid senere skulle stemme over forslaget om å ta vekk regelen om at landets president bare kan sitte i to perioder.¹⁷ Det var modig gjort. Men, som herr Li sa i telefon til BBC, jeg er for gammel (født i 1952) til å være redd for myndighetene.¹⁸

¹⁶ http://www.chinadaily.com.cn/2017-10/24/content_33660431.htm

¹⁷ 2.964 stemte for. To stemte imot. Tre avholdt seg fra å stemme. Og én stemme var ugyldig.

¹⁸ Her er utdrag av hva Li Datong videre sa til BBC:

“As a Chinese citizen, I have to fulfill my responsibility and tell the delegates my opinion. I don’t care what these delegates will do... I am a voter and I write a letter to the delegates representing me. I express my opinion on the amendments. It is very safe legally. Even if the amendment is passed, it doesn’t matter. History is often like this - we make two steps forward and one step back. But this is against the tide of civilisation and won’t stand the test of time. It

Brevet hans ble hurtig fjernet, men ut har det kommet likevel. Blant annet ved å ta bilde av brevet og legge det ut opp ned på nettet.¹⁹

I brevet skriver Li Datong blant annet:

“As I understand it, the stipulation in the 1982 Constitution that the national leaders of China may not serve for more than two terms in office was political reform measure taken by the Chinese Communist Party and the people of China after the immense suffering wrought by the Cultural Revolution. This was the highest and most effective legal restriction preventing personal dictatorship and personal domination of the Party and the government, and it was a major point of progress in raising the level of political civilization in China, in line with historical trends. It was also one of the most important political legacies of Deng Xiaoping. China can only move forward on this foundation, and there is emphatically no reason to move in the reverse direction. Removing term limitations on national leaders will subject us to the ridicule of the civilized nations of the world. It means moving backward into history, and planting the seed once again of chaos in China, causing untold damage.

I ask you please to take the greatest interests of the Chinese people into consideration first and foremost, earnestly considering our request and submitting your dissenting vote — for the long-term peace and stability of China, and for the preservation of political civilization in China.”

Deng Xiaoping ville at Regjeringen skulle ha sine klare oppgaver, adskilt fra Partiets. Utformingen av politikk hørte i hovedsak Partiet til – fremfor alt de syv som utgjør Politbyråets faste komité.²⁰ Men gjennomføringen av politikken krever fullt av beslutninger underveis. Og her er det viktig med et dyktig regjeringsapparat.

Jiang Zemin (1992-2002) holdt seg med en meget dyktig statsminister, nemlig Zhu Rongji. Han stod sentralt i arbeidet med å effektivisere de statseide foretakene – i løpet av noen få år ble mer enn 30 millioner fristilt fra å arbeide her. Videre fikk han orden på statens finanser, og var den sentrale aktøren som lyktes med å få Kina inn i Verdens handelsorganisasjon WTO i desember 2001.

will be considered a farce in Chinese history in the future.”

<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-43212839>

¹⁹ <http://chinamediaproject.org/2018/02/28/li-datongs-open-letter/>

²⁰ Vanligvis syv, men egentlig mellom fem og elleve. Alltid oddetall for å unngå stemmelikhet.

Hu Jintao (2002-2012) hadde Wen Jiabao som statsminister. Han fremstod som en omsorgsfull person som folk kunne ha tillit til. Hvilket kom tydelig frem etter et stort jordskjelv i Sichuan i mai 2008. Bare et par timer etter at skjelvet hadde funnet sted, hoppet statsministeren på et fly til denne provinsen for å delta i redningsarbeidet og for å trøste folk.

Men Wen hadde en annen side også. Han var korrumpert og glad i penger. I sin tid som statsminister samlet han opp en formue på minst 2,7 milliarder dollar til seg selv og sin familie, hvilket ble grundig dokumentert i New York Times i oktober 2012 av David Barboza.²¹

Poenget i vår sammenheng er at mens hver av de to foregående administrasjonene i Kina bestod av radarpar – Jiang / Zhu fra 1992 til 2002, og Hu / Wen fra 2002 til 2012 – er dagens Kina langt på vei styrt av én mann alene.

Et etablert system i Kina, nemlig politisk styring gjennom såkalte “Leading Small Groups”, har Xi utviklet videre. Disse gruppene, som man verken har full oversikt over hvem som er med i eller når de møtes, har som oppgave å koordinere og utvikle politikk som favner over brede temaer. Ved å etablere LSGs på sentrale områder, se til at de får et klart mandat, og sørge for at personer nær ham selv kommer med, vinner Xi lettere frem med sin politikk.

Den viktigste er LSG-en er den for Omfattende og dyptpløyende økonomiske reformer, *Leading Small Group for the Comprehensive Deepening Reform*. Denne gruppen har et permanent sekretariat, skriver taler for Xi og lager utkast til partidokumenter. Den har et eget nettverk med undergrupper i alle de 31 provinsene. Gjennom denne LSG-en kan Xi fremme en politikk som går utenom byråkratene i statsapparatet.

En annen viktig LSG er Den nasjonale sikkerhetskommisjonen, med fokus på både den ytre og den indre sikkerheten. En tredje, Den sentrale kommisjonen for politikk og rettsvesen, følger nøye opp hva som skjer i rettsapparatet.

Xi Jinping er selv formann i alle disse tre Leading Small Groups.

Sammenfatningsvis har Xi samlet seg mer makt enn noen tidligere leder i Folkerepublikken Kina, unntatt Mao selv. Det har han gjort på fire måter:

²¹ Moren til Wen stod oppført med en investering i et kinesisk finansforetak som i 2007 hadde en verdi på 120 millioner dollar. Hvordan hun hadde maktet dette, er ikke kjent og heller ikke “... om hun var klar at disse papirene stod i hennes navn”, konstaterer David Baroza, noe kryptisk.
<https://www.nytimes.com/2012/10/26/business/global/family-of-wen-jiabao-holds-a-hidden-fortune-in-china.html>

- Tatt bort åremål som president. Dette er den mest alvorlige endringen, som underbygger de tre neste. Som Li Datong skriver var denne regelen en stor vinning for Kina. Hindrer en diktator i å ta makten. Samt et viktig bidrag til utviklingen av den politiske sivilisasjonen i landet.
- Xi trenger ikke å forholde seg til noen visepresident som skal ta over makten etter ham, når hans andre periode utløper våren 2023. Å ha sin etterfølger om fem år i en ledergruppe på syv, vil klart kunne virke inn på vurderingene lederen gjør og beslutningene han fatter.
- Med Xis forgjengers, Hu Jintaos, moderate interesse for å utøve makt på linje med hva *hans* forgjenger, Jiang Zemin gjorde (og delvis ennå gjør), svekkes den tradisjonelle og viktige "motmakten" som de eldste kan utøve.
- Ved å etablere Leading Small Groups på sentrale områder, tar Xi over makt som tidligere lå i Regjeringens og andre organers hender.

Media skal tjene Partiet

Ren Zhiqiang heter en mann. Han er et par år eldre enn Xi Jinping. Som Xi er Ren en "rød prins", det vil si sønn av en ledende revolusjonær fra Maos tid. Faren hans ble forfulgt under Kulturrevolusjonen. Ren har en bemerkelsesverdig karriere. Både et trofast medlem av Partiet og samtidig til tider sterkt kritisk. Meget frittalende og populær i mange kretser. Sett på som "en løs kanon". Men med en lysende karriere i forretningslivet.

Liu He, som er Xis mann i forhandlingene om handelsavtale med USA, var i sin tid assistent for Ren. Yu Zhengsheng som var medlemmer av Politbyråets faste komité i perioden 2012-2017, hadde stor respekt for Rens argumenter selv om han ikke alltid var enig. I innledningen til en bok Ren gav ut i 2002, skriver Yu at Rens "...candid remarks and philosophical argument left a deep impression on me." Åpenbart hadde Ren landets beste for øynene i det han skrev og gjorde.

Som han selv har uttrykt det, "Å dissentere er den høyeste form for patriotisme".²²

Wang Qishan, et annet medlem av Politbyråets faste komité i perioden 2012-2017, er en venn av Ren fra skoledagene. De har holdt kontakten. Wang er kanskje Xis nærmeste og mest

²² <https://www.nytimes.com/2020/03/31/business/china-ren-zhiqiang-censorship.html>

betrodde medarbeider. Det var neppe tilfeldig at Xi Jinping gav ham jobben som ansvarlig for kampen mot korrupsjon i perioden 2012-2017.

Ettersom sedvane tilsier at man ikke skal gjenoppnevnes til toppjobber i CCP etter fylte 68 år, og Wang var 69 år da ny oppnevning til Politbyråets faste komité fant sted høsten 2017, var det spenning knyttet til hvorvidt Xi ville bryte denne regelen også. Det gjorde han ikke. I stedet utnevnte han Wang til visepresident for Folkerepublikken Kina. I denne kapasiteten gjør Wang god nytte for seg – særlig på det utenrikspolitiske området.

Tidlig på året 2016 la Xi Jinping opp til å ville temme media:

“All news media run by the party must work to speak for the party’s will and its propositions, and protect the party’s authority and unity.”²³

Dette er ikke i tråd med Ren Zhiqiang syn. Den yngre generasjon må trenes opp i uavhengig tenkning. I sin selvbiografi skrev Ren, som er påvirket av vestlige tenkere som Friedman og Hayek, at statens makt må være underlagt folkelig kontroll.

Journalister i CCTV derimot tok poenget. “CCTV’s surname is the Party”, skrev de på et banner de stolt viste frem da Xi besøkte dem i februar 2016, “We are absolutely loyal”. Trolig bekreftet dette for Ren hva han hadde sagt om denne TV-stasjonen i januar 2014, “the dumbest pig on earth”.

Ren Zhiqiang grep sin penn og la ut på Weibo – Kinas svar på Twitter:

"When does the people’s government turn into the party’s government? [Are the media] funded by party membership dues? Don’t waste taxpayers’ money on things that do not provide them with services." ²⁴

Hans vel 37 millioner følgere fikk ikke lange tiden på seg – innlegget ble raskt tatt ut. Noen dager senere ble Ren beskyldt for å ville styrte Partiet. Da kom det å ha venner som Liu og Yu, og ikke minst Wang, trolig godt med. Man nøyde seg med å sperre hans Weibo-konto fordi han spredde “ulovlig informasjon”. Samt å frata Ren medlemskap i Partiet i ett år.

²³ <https://www.nytimes.com/2016/02/23/world/asia/china-media-policy-xi-jinping.html>

²⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Ren_Zhiqiang

<https://www.theguardian.com/world/2020/apr/08/critic-xi-jinping-clown-ren-zhiqiang-covid-19-outbreak-investigated-china>

Rens påstand om at media (som betales over skatteseddelen) skal tjene folket og ikke Partiet – i så fall ville folket lide – fikk sin klare bekreftelse ved utbruddet av koronaviruset i Wuhan ved siste årsskifte. Leger som ville advare om faren, ble kneblet av myndighetene.

Når media ikke kan informere om de faktiske hendelser, blir folks liv ødelagt. Både av viruset. Og av sykdommen – fravær av pressefrihet – som systemet lider under.

I et essay med begrenset distribusjon skrev Ren Zhiqiang nettopp det. Men ut til mange kom det likevel.²⁵ Og Ren, som i essayet antydte at landets øverste leder er en klovn, har ingen sett siden 12. mars. Heller ikke Rens sønn eller hans assistent har noen siden sett.

Den kinesiske drømmen

Den 18. mars 1839 dundret britiske krigsskip inn på havnen i Kanton. All motstand ble nedkjempet, og Kina påtvunget en ydmykende fred. “Den første opiumskrigen” ble etterfulgt av den andre, og så av brutale invasjoner, indre opptøyer, borgerkrig, og krig med Japan før kineserne selv igjen var herrer i eget hus. Den 1. oktober 1949 kunne Mao, på Den himmelske freds plass, erklære opprettelsen av Folkerepublikken Kina 1. oktober 1949. Perioden som senere ble hetende “hundre års ydmykelse”, var over.

Men spor satte den.

“Den kinesiske drøm har sin rot i vestlig aggresjon” fremholder Liu Mingfu, tidligere oberst og forfatter, i TV-programmet (se fotnote 1). Og fortsetter slik:

“Vi vil gjøre Kina til en stormakt igjen. Xi Jinping ba folket legge alle innvendinger til side på veien mot den kinesiske drøm, og følge ham blindt, som en profet, mot verdensherredømme.”

Francois Bougon peker på at Xi må finne frem til en ny legitimitet for ettparti-styret i Kina. Mens Mao så til at Kina kastet fremmed maktens åk av seg, og Dengs reformer sørget for at den økonomiske veksten skjøt fart, finner Xi ny legitimitet i nasjonalismen – det å fremheve Kinas storhet.

Våren 2013 innførte Xi Jinping to nye fridager for nasjonal enhet og patriotisme. Den 30. september ble hetende Martyr Day – for markering av monumentet for Folkets Helter på Den himmelske freds plass. Og den 13. desember for å minnes Nanking-massakrene som japanerne

²⁵ <https://chinadigitaltimes.net/020/03/translation-essay-by-missing-property-tycoon-ren-zhiqiang/>

stod for, og som kostet 300.000 kineser livet, etter de kinesiske myndighetenes beregninger. Dette følger Maos velkjente metode, fremholder Francois Bougon.²⁶

Noe av det første Xi Jinping gjorde som nyutnevnt generalsekretær for CCP, var å besøke nasjonalmuseet i Beijing, sammen med de andre i Politbyråets faste komité, for der, i historiske omgivelser, å holde sin jomfrutale som Kinas nye leder. Her lanserte han sin drøm for Midtens Rike, en drøm han har holdt fast ved siden. Den gir oss et godt innblikk i Xis ønsker og mål

for Kina. Ungdommen må tørre å drømme og arbeide hardt for en revitalisering av nasjonen. En drøm om fremgang, kollektiv innsats og nasjonens ære.²⁷

Vekt på hardt arbeid og på "entrepreneurial spirit" har Xi naturligvis hentet fra "the American dream". Kvinner og menn som flytter fra landsbygda og inn til byene, og ved egen innsats bedrer sine materielle kår og opplever et rikere sosialt liv, glorifiseres i drømmen.

Men i motsetning til den amerikanske drømmen som har individet i fokus, drømmer Xi om det kinesiske folk som et hele. Med nasjonen i sentrum blir nasjonalisme og en patriotisk holdning sentralt for realiseringen av den.

Drømmen ser for seg at Kina – ved markeringen av hundreårsdagen for etableringen av Det kinesiske kommunistpartiet i 2021 – skal være et "moderately prosperous society". Eller som Konfucius i sin tid talte om, et "xiaokang society", et begrep med solid forankring i kinesisk kultur og historie. Et samfunn der folk har det enkelt, men rimelig bra, rent materielt.

Innbakt i drømmen til Xi er målsetningen om en dobling av bruttonasjonalproduktet i tiåret 2010 til 2020. Utbruddet av Covid-19 pandemien kom ubeleilig i lys av denne målsetningen.

For å sikre at den oppvoksende generasjon blir fortrolig med Den kinesiske drømmen besluttet sjefen for CCPs propagandaavdeling og medlem av Politbyråets fastekomité (2012-2017), Liu Yunshan, at denne drømmen skal innpasses i skolens lærebøker.

²⁶ Se side 99 og 100 i boken til Bougon. Her skriver han dette:

"As soon as he came to power, Mao established the celebration of the spirit of sacrifice and ordered that 'narratives recalling the bitterness of the past and the happiness of the present' be disseminated, as well as testimonies of the deeds of both 'diabolic people' – the Japanese 'devils', landowners, capitalists and so on – and 'good people', the Communists. The aim of these frequently simplistic narratives was to keep alive the memory of past suffering, in order to rejoice over the better life now offered by the Party."

²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_Dream

Hva som ikke er innbakt i drømmen, er tanker om politiske reformer. Den liberale ukeavisen Southern Weekly som prøvde seg med en artikkel som het "The Chinese dream: a dream of constitutionalism", erfarte – neppe overraskende – at den hurtig ble tatt av av sensuren.²⁸

Når Folkerepublikken Kina runder hundre år i 2049, skal Kina fremstå som en ledende stormakt i verden, om ikke den ledende. Økonomisk og politisk, så vel som militært og vitenskapelig. Videre skal kinesere leve i harmoni med naturen og med hverandre, i en rik kultur med høy moralsk standard.

Kina skal gjenreise seg som det Midtens Rike det i sin tid var. Som er Kinas rettmessige plass her i verden. De ydmykkelser Kina har vært utsatt for fra vestlige makter og fra Japan siden Den første opiumskrigen (1839-1842) er overvunnet.

Om tidligere oberst Liu Mingfus spådom slår til, vil kineserne følge Xi Jinping på hans vei til verdensherredømme.

Epilog

De tre som koste seg i sola på ærestribunen da De olympiske sommerlekene ble åpnet i Beijing den 8. august 2008, vil trolig på nytt sette hverandre stevne fredag 4. februar 2022 når vinter-OL i Beijing skal åpnes – om pandemien som nå rir verden, tillater det.

Ingen kronprins. Xi er keiser på livstid. Han nikker vennlig til sine to forgjengere Jiang Zemin og Hu Jintao. Og minner om slagordet fra 2008,

"I den olympiske ånd skal vi i fellesskap bygge en bedre fremtid for menneskeheten".

Skrider menneskeheten fremover? Langsomt, mente Henrik Wergeland i sin tid. Mon tro hva han ville ha ment i dag?

²⁸ <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2013/01/01/the-chinese-dream-the-dream-of-constitutional-governance/> Her er noen linjer fra denne artikkelen:

"Only by honouring the commitment of constitutional governance, limiting and dividing power, will citizens be able to loudly proclaim their criticism of public power... Fulfilling dreams naturally requires the assimilation of foreign experiences. Therefore, we must earnestly examine Greek democracy and Roman rule of law, learn from Anglo-American constitutional governance, and pursue modern science, technology and civilization... The Chinese people ought to have been free people. The Chinese dream ought to have been constitutional governance."